

Збірник матеріалів
II науково-практичної міжвузівської
конференції
„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”

(на основі школи
„Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук, ректор
РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів II науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Редакційна колегія:

- Постоловський Р.М.* - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної
слов’янської академії наук, ректор РДГУ
- Савчук П.О.* - заступник голови, кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- Гон М.М.* - відповідальний секретар, доктор політичних
наук, завідувач кафедри політичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
- Жилюк С.І.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри релігієзнавства Національного
університету „Острозька академія”
- Шерстюк В.М.* - кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

- Савчук Б.О.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету
- Троян С.С.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного
гуманітарного університету
(протокол №10 від 30.05.2008 р.)

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії.

соціалізму”). У питаннях тактики опозиційної діяльності, які були, особливо навесні і влітку 1989 р., в опозиційному таборі предметом гострих суперечок і дискусій, Клуб “Оброда” займав крайню позицію своїм негативним ставленням до демонстрацій (перед 1 травнем і 21 серпнем 1989 р.) та бажанням вести діалог з органами КПЧ [3,13-14].

Контактуючи з іншими громадянськими ініціативами, “Оброда” прагнула встановити зв’язки з керівництвом КПЧ і погоджувалася підтримати його реформаторські дії, які б сприяли “ліквідації кризи і демократичному вирішенню проблем”. Один з лідерів “Оброди” В. Менцл 21 лютого 1989 р. зустрівся з Й. Боухалом, працівником апарату ЦК КПЧ, і у тригодинній розмові обговорив можливості співпраці. Однак, до реальної взаємодії сторін справа не дійшла.

Розглядаючи “Оброду” як потенційно “найбільшого конкурента”, консервативне керівництво КПЧ побоювалося зростання популярності програми організації серед партійного активу та населення. Ідеологічна комісія ЦК КПЧ на засіданні 17 жовтня 1989 р. констатувала: “Концепції реформаторського соціалізму” і “демократичного соціалізму”, викладені у документах Клубу “Оброда”, є дуже привабливими для різних верств суспільства, особливо, для інтелігенції. Політична програма організації містить ідеї соціал-демократії, лібералізму та ідеї Т.Г. Масарика. При критиці сучасних проблем вона здатна негативно впливати на свідомість громадян” [4,68-69]. У ситуаційних оглядах, які Державна безпека з березня 1989 р. пред’являла найвищим функціонерам режиму, діяльність “Оброди” документувалася чи не найдетальніше з-поміж опозиційних груп [3,14].

Загалом, побоювання функціонерів КПЧ, що Клуб “Оброда” своєю програмою вплине на громадськість, не виправдалися. Більшість громадян у поверненні до ідей 1968 р. не вбачала виходу з існуючої суспільної кризи. Вплив “Оброди” обмежувався вузькою верствою комуністів-реформаторів. Незважаючи на те, що Клуб „Оброда” став одним із засновників Громадянського форуму, його вплив на перебіг „оксамитової революції” 1989 р. в Чеських землях виявився мінімальним.

Джерела та література

1. Революции 1989 года в странах Центрально-Восточной Европы: взгляд через десятилетие // Славяноведение. – 1999. - № 6. – С. 3-31.
2. Цісарж Ч. Про причини та передумови “оксамитової революції”. Фрагменти інтерв’ю журналу “Комуніст” (грудень 1989 р.) // Страшний С.Ю., Пугач Є.П. Політичні кризи та антитоталітарні рухи у країнах Східної Європи (50-80-ті роки ХХ ст.). Хрестоматія за спецкурсом для студентів історичного ф-ту Харківського державного ун-ту. – Х.: АТ “Бізнес Інформ”, 1998. – С. 362-364.
3. Obroda-Klub za socialistickou př estavbu. Dokumenty / Sest. Z. Kokoš kova, S. Kokoš ka; úvod O. Tů ma / Ústav pro soudobe dejiny AV ĀR. - Praha: Maxdorf, 1996. – 211 s.

4. Otámal M. Opozice, moc, společnost 1969-1989. Př ispevek k dejinam “normalizace” / Ústav pro soudobe dejiny AV ĀR. - Praha: Maxdorf, 1994. – 123 s.

5. Programove prohláš eni př ipravného výboru Klubu za socialistickou př estavbu Obroda, junž tato iniciativa poprvé vystoupila na veř ejnost (1989, únor [počatek], [Praha]) // Obroda-Klub za socialistickou př estavbu. Dokumenty / Sest. Z. Kokoš kova, S. Kokoš ka; úvod O. Tů ma / Ústav pro soudobe dejiny AV ĀR - Praha: Maxdorf, 1996. – S. 48-51.

УДК 322 (477) „1917/1921”

А.Р.Кукурудза

ІНСТИТУЦІЙНІ РИСИ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ В УКРАЇНІ 1917-1921 РР.

Ідея автокефалії Української православної церкви на момент початку національно-визвольного руху в 1917 р. не набула відразу широкого поширення на відміну від популярних гасел про демократизацію, українізацію та оновлення церковного життя. Ситуацію ускладнювало й те, що єпископат РПЦ в Україні виступав проти будь-яких змін. Але найбільш радикальна група українського духовенства відразу усвідомлювала необхідність здобуття церковної автокефалії та розпочала боротьбу за її здобуття. Впродовж 1917 - 1921 рр. таким осередком була Всеукраїнська Православна Церковна Рада (ВПЦР) [13, с. 48]. Саме її ініціативність змусила церковне керівництво в Москві згадати про українське питання, а патріарху Тихону довелося дати згоду на проведення Всеукраїнського Собору [7, с. 160]. Але внутрішньоцерковний динамізм сприяв перетворенню національно-культурних вимог на вимоги організаційного оформлення Української православної церкви [7, с. 148]. За умови консолідації значної частини духовенства і церковної ієрархії на проросійських, консервативних позиціях у поборників церковного унезалежнення залишався один шанс - залучення до боротьби мирян та рядового духовенства, які перебували на хвилі національного піднесення та стали головними носіями революційних ідей. Саме через провідну роль рядових діячів та байдужість ієрархії ВПЦР стала ієрархічно нижчою ланкою щодо архієреїв, об’єднавши в своєму складі переважно священиків і мирян. Маючи на меті проголошення автокефалії УПЦ, вона все ж ще не була Церквою, бо не мала власної ієрархії [13, с. 35]. Протягом 1919-1920-их років поновлена ВПЦР, успадкувавши функції своєї попередниці, проводила велику роботу у справі українізації церковного життя. Богослужбова практика в українізованих парафіях зазнала великих змін, пов’язаних з українізацією Церкви. Масштаби цього процесу неабияк турбували ієрархів РПЦ, про це повідомляє в листі архієпископ

Парфеній до Патріарха Тихона: «...без усяких агітаторів розповсюджується з міст до глухих сіл. Цілі благочинія українізуються» [13, с. 44]. Саме українізація, як перший крок до Української церкви, призвела до того, що після Собору 1921 р. велика кількість парафій підтримала автокефалію, і сам Собор відбувся вже по утворенні великої кількості українських парафій. До весни 1920 р. повноваження Ради розповсюджувалися виключно на Київ та околиці, але процес ширення автокефальних парафій невпинно тривав. Протягом 1920 - початку 1921 рр. про приєднання до Всеукраїнської спілки оголосили релігійні громади на Полтавщині, Поділлі, Чернігівщині, в Одесі, Миколаєві, Катеринославі [1, арк. 15, 41; 3, арк. 3-4; 2, арк. 2-3,]. Зі свого боку ВПЦР тісно контактувала з виниклими в регіонах осередками автокефального руху, координуючи їх працю, допомагаючи матеріалами, надсилаючи українську літературу [4, арк. 14, 19-21, 31]. Отже, автокефалія не проголошувалася явочним порядком для штучного утворення нової Церкви, а стала логічним завершенням процесу, розпочатого в 1917 році. Вона лягла на міцну структуру національних громад, підперту загартованими кадрами парафіяльних працівників - мирян та духовенства, які пройшли українізацію та вистояли в умовах національної боротьби українців 1917 - 1921 рр.

Проголошення ВПЦР 5 травня 1920 р. автокефалії стало початком завершальної фази боротьби за церковну незалежність, вона передбачала організацію власної церковної структури та проведення Собору. В листі, який проголошував автокефалію УПЦ, ВПЦР наголошувала: «Беручи живу і безпосередню участь в церковному будівництві, український нарід досить повно виявив свої національні здібності в різних ділянках церковно-громадського побуту: в будівнанні храмів, шкіл для народу і утворенні досить високої культури і освіти, в установленні різних звичаїв і обрядів, з якими відбувались свята і відправи Божих служб, в спорудженні чудових церковних співів - дійсних зразків богонатхненної творчості і т. ін.[10, с. 65]». Саме національні пріоритети збереження, відтворення і примноження надбань українського православ'я, відновлення його самобутності робили проголошення автокефалії неодмінною умовою існування Всеукраїнської спілки православних парафій, яка перетворювалася на Церкву. Рішуча спроба відновлення української державності і запал боротьби за незалежність Церкви в Україні 1917 - 1919 рр., попри поразку, залишилися в пам'яті фундаторів УАПЦ. Ні часті зміни влади, ні повалення української державності, внісши багато труднощів, все ж не змогли ліквідувати процес боротьби за автокефальну церкву в Україні. Національне піднесення на початку 20-х рр. продовжувалося в УСРР. Воно ввібрало в себе від

соціалістичних доктрин ідеологію турботи про працюючі прошарки, волю людини, що й було поєднано в революційній ідеології УАПЦ. Кульмінаційним моментом цього процесу став вибух частини українського суспільства, викликаний фронтальним наступом імперської русифікації попередніх століть. Трапилося це напершому Всеукраїнському церковному Соборі УАПЦ в жовтні 1921 р. Багато в чому ситуація була спричинена самою РПЦ, яка, реалізуючи принцип недопущення канонічного українського автокефального єпископату, посприяла остаточному розколу. Представники Всеукраїнської спілки православних парафій, наголошуючи на вищості нагальних національних потреб над приписами старих канонічних правил, зігнорували заборонні санкції промосковських архієреїв. На згаданому Соборі 1921 р. відбулося створення власного єпископату УАПЦ, але з порушенням канонів про спадковість єпископського чину обґрунтовувалося виключністю моменту [12, с. 190 - 196]. Найбільше для реалізації ідеї автокефалії на Соборі 1921 р. зробив протоієрей В.Липківський, саме йому та В.Чехівському вдалося обґрунтувати канонічність Собору за відсутності єпископів [11, с. 68]. 18 жовтня майбутнім митрополитом була виголошена доповідь про автокефалію в житті православної Церкви. Розглядаючи питання автокефалії, Липківський виходив з того, що за загальними пунктами віри Христової ніякої підлеглості і примусовості в Церкві бути не може. Майбутній владика виділяв дві найважливіші складові життя національних церков: братерський і материнський зв'язки. Під першим Липківський розуміє моральний зв'язок між церквами різних народів, які повинні співіснувати в мирі і злагоді, не перешкоджаючи розвиткові один одному. Не менш важливим є і материнський зв'язок. «Скажем, одна громада вірних, - констатував Липківський,- зробила послугу другому народу і вони посвятили церкву, таким чином, молодша Церква завжди почуває моральну залежність від старої Церкви і завжди почуває дочерню пошану до матері Церкви. От це другий зв'язок. Так, скажімо, була стара церква ієрусалимська, з якої пішли всі церкви, потім ще була в Африці Александрійська церква, - від якої пішов весь світ. От ці церкви -матері зробились ознакою пошани для церков-дочок»[12, с. 132]. Але таке становище було притаманним всім християнським церквам, поки церква була відокремлена від держави. На цьому етапі саме моральні зв'язки і зв'язки материнства були єдиними ознаками церкви. IV століття ознаменувалося появою патріархів і єпископів, початком панівних відносин у церкві, що утверджувало державний контроль над нею. Одночасно з цим з'явилися автономії, бо церква вже не керувала собою, а стала підлеглою. Аналогічні ситуації Липківський змальовує і щодо

автокефалії Української церкви, виділяючи історичну, канонічну і моральну її складові. «З історичного погляду як ми подивимось на нашу церкву,- підкреслював доповідач, - то у неї є сама історичність між церквами, не тільки суто України, а і церкви Росії. Ми знаємо, що Київська церква існує з часів св. Володимира, має свій вищий керівний орган, має голову - митрополита Київського. Це було у 10 -му столітті, коли ще не було на світі Москви. Таким чином, Київська церква найбільше має право бути автокефальною. Мало того, вона є матір для всіх останніх церков України і Росії, бо з Київської церкви пішов світ віри у Новгород, Володимир і Москву» [12, с. 132]. Аналізуючи канонічні підстави автокефалії, Липківський проводить паралель між Українською церквою і автокефальною Церквою Кіпру, незалежність якої хотіла ліквідувати Антіохія. На заваді її планів стали третій, а згодом шостий Вселенські Собори. «Але з Україною не така случилася пригода, як з Кипром, Україна залишилась у своїй землі, тільки з зрадою московського царя, що підчинив Україну під Москву. Церква підпала під підлеглість Московському патріарху, чого раніш ніколи не було. Ніколи Українська церква не була підлегла Московському патріарху, а навіть була матір'ю Московської церкви. А як згадаєм це підбиття Московській церкві, то побачим, що це підбиття сталося без всякої згоди з Українською церквою. І не тільки по згоді, а проти волі Української церкви» [12, с. 133]. Таке прилучення однієї церкви до іншої сталося не канонічно, підкреслював Липківський, не церковним шляхом, а наказом царя Олексія, що порушувало 30 апостольське правило [12, с. 134]. Московський патріархат порушував і третій - моральний компонент автокефалії, бо Українська церква була дочкою Царгородської церкви, яка завжди допомагала їй і підтримувала у важкі часи, одночасно не втручаючись у внутрішні справи в Україні. Константинопільський патріарх лише затверджував митрополитів, які вибирались народом. Вільними були зносини Української церкви і з іншими церквами і патріархатами. Навіть коли Українська церква десять років існувала без єпископа, то по допомогу зверталася не до Московського патріарха, а до Єрусалимського. Таким чином, Московський патріархат не мав на Українську церкву ні канонічного, ні історичного права, а, навпаки, моральні основи християнські були порушені Московською церквою. На основі проведеного аналізу Липківський наголошував: «Українська церква автокефальна як була, так завжди і оставалась, але вона була підчинена насильством, і тепер вона повинна бути знов автокефальною» [12, с. 135]. Згідно такої аргументації, делегати отримували історико-канонічне обґрунтування здійснення акту церковної незалежності на Україні. Саме духовенство відчувало важливість проголошення

автокефалії і висвяти єпископів саме тоді, коли можливості далі терпіти зневагу проросійської ієрархії вже не лишалося сил. За таких умов порушення канонічної практики вже не могло зупинити ситуації. Митрополит Іван Теодорович, згадуючи ті події, згодом підкреслював: «Ієрархія вища - Єпископат Церкви - була встановлена так, як на це тоді дозволяли обставини. Події уложилися так, що місця й часу на відволікання з проголошенням і утворенням життя Церкви, як самої суцільної, вже не було. Не доконати цього чину, означало здати всі позиції руху відродження і визволення Церкви як української і самої суцільної» [6, с. 53]. Отже, хвиля національного піднесення і духовного настрою учасників Собору, досягнувши найбільшого сплеску, завершилася остаточним оформленням УАПЦ як самостійної Церкви на теренах України. З огляду на це, усвідомлюючи канонічну неправочинність самого акту висвяти ієрархії, єпископ УПЦ КП Даниїл на конференції, присвяченій 75-ти річчю Всеукраїнського Православного Собору, наголошував, що: «жодного сумніву ні в кого не може виникнути відносно того, що УАПЦ в 1921 р. була першим втіленням духу автокефальності, першим носієм його ідей і цінностей» [6, с. 53]. І будучи першою, УАПЦ ввібрала в себе кращі творчі національні кадри, які забезпечили її функціонування впродовж 20-х рр. Такий розвиток подій засвідчив зростання ролі національних пріоритетів у православному середовищі України 20-х рр. ХХ ст., головним з яких стане принцип автокефалії. Підсумовуючи початковий період боротьби за незалежність Української церкви, А. Киридон підкреслює, що «реалізація ідеї створення УАПЦ пройшла доволі складний шлях як з огляду на взаємини симпатиків національно-церковного руху з різними державними структурами, що виникли в Україні, так і щодо традиційної РПЦ. Власне, прагнення Української церкви до здобуття статусу автокефалії було логічним, умотивованим і виправданим» [9, с. 138]. «У процесі посилення політичної боротьби й зростання національно-політичної свідомості, - зазначає О.Ігнатуша, - інтелігенція, як носій модерних ідей національного відродження, та селянство, як консервант національних традицій, все відчутніше реагували на русифікацію. Вони шукали можливості втілення своїх ідеалів у доступних формах суспільної самоорганізації, проголошених тепер уже радянською владою. Національна церква, уособленням якої була церква автокефальна, уявлялася для них саме тим джерелом оновлення суспільства, яке залишилось незадіяним у результаті «соціалістичної революції» і яке вимагало недержавної ініціативи» [8, с. 297]. Після автокефалії 1921 року віруючі українці отримали Церкву, яка ставила своїм завданням благословіння українського народу, з його мовою, звичаями, традиціями.

І хоч УАПЦ не могла заявити в 20-их роках про українську незалежність відкрито, але ця Церква всім своїм існуванням, без гучних промов та заяв жила Україною, що й стало причиною ненависті до неї радянської влади. УАПЦ за час свого існування провела з віруючими велику просвітницьку роботу, що стосувалася розвитку особистості, поліпшення народної освіти, організації дозвілля віруючих. Це супроводжувалося прищепленням віруючим загальнолюдських цінностей, моралі, громадської позиції та патріотизму. Часто ієрархам УАПЦ влада забороняла читати в парафіях проповіді, і за це владики зазнавали переслідування. І.Власовський, підсумовуючи внесок УАПЦ у відродження українського православ'я, наголошував, що велика більшість з тих церковних провідників УАПЦ не вбачала для себе «бізнесу» в творенні Національної Церкви Христової в українським народі і була пройнята високими ідеями, чи хоч би й мріями, немало може й помиляючись при проходженні свого служіння, іноді падаючи і знову встаючи, в умовах незрівнянно в історії тяжких для будівництва духовно-релігійного життя [5, с. 343 - 344]. Цим самим дослідник віддавав належне ієрархії УАПЦ як борцям за національно-церковне відродження свого народу.

Характеризуючи основи ідеології УАПЦ, А.Зінченко виділяє три її фундаментальні принципи: запровадження української мови як частини відродження української церковної традиції, принцип автокефалії Української церкви як вияв християнської рівності та братерства між церквами та народами та принцип відродження ролі церковної громади й пов'язану з цим собороправність у церковному житті. Такі чинники стали засадничими для церковного визволення українського народу та революційного оновлення життя Української церкви, виведення її з-під влади старорежимної державної релігійності, нав'язаної російським самодержавством. На основі цього духовенство УАПЦ отримувало підстави для перегляду віджилих норм, що регулювали життя Церкви, та звільняло себе від самовладдя єпископату та чернецого духовенства [7, с. 378]. Саме виділення даних пріоритетів дало змогу УАПЦ привернути до себе значну частину української інтелігенції, селян та робітників, у пам'яті яких зберігалися національна свідомість та прагнення до вільного розвитку.

Таким чином, автокефалія, проголошена УАПЦ в 1921 р., увібрала в себе дух національно-визвольної боротьби українців, мала глибоке коріння та велику кількість прихильників, у першу чергу серед рядового духовенства і мирян. Ідеологія УАПЦ, перейнявши всі особливості стрімкої демократизації суспільства пореволюційного періоду та відродивши традиції давнього українського православ'я, помножені на

століття прагнення до відновлення церковної автокефалії в Україні, являла собою потужну доктрину національного відродження в поєднанні із творенням свідомості демократичної людини новітнього часу.

Підсумовуючи розвиток УАПЦ з нагоди п'ятиріччя її існування, митрополит Липківський наголошував: «що наша Церква, ставши на шлях живої творчості, порвавши з незмінністю старих норм церковного життя, ці п'ять літ жила якимсь безпосереднім натхненням, ентузіазмом, а не певними законами [10, с. 238]». Такий розвиток і подолання повоєнного хаосу могли відбутися лише за однієї умови - наявності серед будівничих Церкви міцної об'єднуючої ідеї, яку б поділяли всі. Такою ідеологією була любов до своєї Батьківщини, свого народу і прагнення усіма силами відродити його православні традиції. За час невпинного церковного будівництва було здійснено переклад Святого Письма та богослужбових книжок українською мовою, внесено зміни до змісту текстів, треб, зроблено істотні зміни в річному колі богослужіння у зв'язку з введенням нових свят, проводилося повернення церквам їх українського вигляду. А ще канони УАПЦ визначили, щоб нові церкви будувалися «лише в предковичному українському стилі» [12, с. 397].

Отже, з проаналізованого матеріалу проступає чітка обумовленість проголошення автокефалії і утворення УАПЦ 20-х рр. ХХ ст., до чого призвів цілий комплекс причин. Не стала перешкодою в цьому процесі і виникла через бурхливість подій зазначеного періоду в Україні поляризація суспільства. Особливістю українського церковного розвитку через різноманітність соціального складу прихильників автокефалії, політичні погляди, суперечки серед церковної ієрархії щодо проблеми лідерства й канонічності стало те, що серед борців за церковну незалежність із самого початку не було єдності і автокефальна Церква не стала єдиною. Але саме УАПЦ як інституція, що першою вирвалася з тенет офіційного російського православ'я, незважаючи на всі бурхливі події державно-церковних взаємин, залишалася флагманом як національного, так і духовного відродження українства 20-х рр. ХХ ст.

Таким чином, духовне життя України відповідало загальному напрямку розвитку інституційного оформлення автокефальних православних церков в Європі, процесові, що поряд із державотворенням становив суть національної самоідентифікації народів на початку ХХ ст. Вияв національної ініціативи в церковному житті став цілком закономірним, загальноєвропейським явищем.

Джерела та література

1. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі ЦДАВО України), ф. 3984, оп. 1, спр. 11.
2. ЦДАВО України, ф. 3984, оп. 1, спр. 34.

3. ЦДАВО України, ф. 3984, оп.1, спр. 35.
4. ЦДАВО України, ф. 3984, оп. 1, спр. 52.
5. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви. У 4 т., 5 кн.- К.: Либідь, 1998. – Т.4. – Ч.1. – 384 с.
6. Даниїл, єпископ. Канонічні засади автокефалії Української Православної Церкви // Український церковно-визвольний рух і утворення Української автокефальної православної церкви: Матеріали наук. конф.(Київ, 12 жовтня 1996) / За ред. А. Зінченка. – К.: Логос, 1997. - С. 49 - 54.
7. Зінченко А. Визволитися вірою. – К.: Дніпро, 1997. - 410 с.
8. Ігнатуша О. Інституційний розкол православної церкви в Україні: генеза і характер (XIX-30-ті рр. XX ст.).- Запоріжжя: Поліграф, 2004.- 440 с.
9. Киридон А.М. Час випробувань: держава, церква, суспільство в радянській Україні 1917-1930-х років. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2005.-384с.
10. Мартирологія українських церков. - Торонто- Балтимор, 1987. - Т. 1. Українська православна церква. - 1207 с.
11. Пашенко В., Киридон А. Більшовицька держава і православна церква в Україні 1917-1930-ті роки. – Полтава, 2004. – 334 с.
12. Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 1921 р.. Коментарі упорядників / ред. коллег. Плохій С.М., Сохань П.С., Яковлева Л.В. - Київ- Львів, 1999. - 530 с.
13. Преловська І. ВПЦР - організаційний осередок УАПЦ (1917 -1921 рр.) // Український церковно-визвольний рух і утворення Української автокефальної православної церкви: Матеріали наук. конф. (Київ, 12 жовтня 1996) / За ред. А. Зінченка. – К.: Логос, 1997. - С.29- 48.

УДК 327 (437.6) „1993/1995”

І.І.Мартинчук

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1993-1995 РР.

Дослідження присвячено розгляду основних обставин та проблем формування засад та концептуальних завдань зовнішньої політики Словачької республіки (СР); наслідків початкового періоду зовнішньополітичної активності Словаччини на подальший розвиток її закордонної політики.

Актуальність проблеми дослідження пояснюється тим, що період формування основних зовнішньополітичних завдань держави відіграє надзвичайно велику роль у подальшому розвитку співпраці цієї країни з іншими країнами; цей період визначає напрям та активність зовнішньополітичної співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними джерелами для написання даного дослідження слугували періодичні

видання як українські, так і словацькі: Політика і час, SME, Medzinárodné otázky.

Головні проблеми зовнішньої політики Словачької Республіки розглядає словацький політолог М.Влаховський у виданні про Словаччину – Slovensko 1995. Súhrn správa o stave spoločnosti, наступні видання річників Slovensko також декілька раз повертаються до періоду формування основних засад зовнішньої політики СР у статтях політологів М.Влаховського, П.Лукача та ін.(1996-1998 рр.).

До питань становлення словацької зовнішньої політики звертаються чеські дослідники Л.Копечек, М.Белко, В.Гавлік, Я.Седлар у своїй роботі “Від Мечіара до Дзурінди”, яка була видана в Брно в 2003 р. Головні аспекти зовнішньої політики Словаччини розглядає словацький дослідник А.Дулеба в своїй роботі “Сліпий прагматизм словацької зовнішньої політики”, яка була видана в Братиславі в 1996 р.

Метою даного дослідження є дати загальну характеристику початкового періоду формування зовнішньополітичних пріоритетів СР.

Об’єктом статті можна визначити фактори формування основної зовнішньополітичної концепції СР в 1993-1995 рр.

Методами, на основі яких проводилось дослідження, є історичний та порівняльно-аналітичний.

Завданнями дослідження є проаналізувати основні проблеми формування дипломатичної служби СР та виробити єдину концепцію зовнішньої політики Словаччини; визначити основні фактори, які впливали на характер закордонної політики цієї держави; диференціювати пріоритети зовнішньої політики СР в 1993-1995 рр.; дати характеристику основних прорахунків словацьких політиків у цей період.

Виклад матеріалу. Закордонна політика СР набула нового виміру з розпадом ЧСФР і виникненням самостійної СР як нового суб’єкта міжнародного права.

Міністерство закордонних справ, зразу ж після свого виникнення, змушене було зосередитись на добудові словацької закордонної служби, розділі майна колишньої федерації, на відкритті нових представництв та доповненні особового складу відомства.

Крім Міністерства закордонних справ, у формуванні словацької зовнішньої політики значною мірою брали участь Відділ закордонних справ Канцелярії президента СР та закордонний комітет Національної Ради СР. Ширшу інфраструктуру зовнішньої політики СР створили різні неурядові організації, з яких варто згадати Секцію міжнародних відносин при Юридичному факультеті університету Коменського та Словацьке товариство закордонної політики. Наприклад, згадане

Постоловський Руслан Михайлович – заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та Міжнародної слов'янської академії, кандидат історичних наук, ректор РДГУ, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Савчук Петро Оксентійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Сєєрова Ольга Владиславівна – доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Слесаренко Андрій В'ячеславович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Шеретюк Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України РДГУ

Шмид Олександр Павлович – аспірант кафедри історії України РДГУ

ЗМІСТ

Постоловський Р.М.
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ЧЕСЬКОГО
НАРОДУ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ СУСПІЛЬСТВА 3

Шеретюк В.М.
РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПЕТРА I..... 18

Савчук П.О.
ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД..... 28

Гон М.М., Постельжук О.П.
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА УНІЯ:
МОДЕЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО УГОДОВСТВА..... 37

Сєєрова О.В.
ДЕКАБРИСТСЬКІ АРТІЛІ У СИБІРУ 42

Мельничук П.У.
БУРЕМНИЙ 1918 РІК НА ВОЛИНІ (ДО 90-РІЧЧЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (УД) П.СКОРОПАДСЬКОГО)..... 48

Десятничук І.О.
ІСТОРІОГРАФІЯ „ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ”:
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСМИСЛЕННІ ПРОБЛЕМИ 56

Слесаренко А.В.
КЛУБ „ОБРОДА” („ВІДРОДЖЕННЯ”) В СУСПІЛЬНО-
ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ У ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 1989 р..... 64

Кукурудза А.Р.
ІНСТИТУЦІЙНІ РИСИ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ
В УКРАЇНІ 1917-1921 рр. 68

Мартинчук І.І.
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1993-1995 рр. 75

Ворон О.П. РОЛЬ І МІСЦЕ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ЖІНОК У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).....	81
Шмид О.П. ЗРОСТАННЯ РОСІЙСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	90
Петлюк І.В. БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА В ДИПЛОМАТИЧНІЙ КАЗУЇСТИЦІ ВЕЛИКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ 1875 - 1878 рр.....	97
Іванченко О.В. СПІВПРАЦЯ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГРУПІ В ПЕРІОД З 1991 ПО 1995 РІК.....	107
Долганов П.С. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ГЕНЕЗИС ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР ФУНКЦІОНУВАННЯ (ХVІІІ – ПЕРША ТРЕТИНА ХХ).....	113
Дубравська А.М. СЕЛО МАЛІ ДОРОГОСТАЇ МЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ В ХVІ – ХІХ СТОЛІТТІ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ВІКИ.....	121
Бондар А. „ГОЛОДОМОР НА ПОДІЛЛІ 1932-1933 Р.Р.”.....	128
Мишков В. ЗАХІДНИЙ ВПЛИВ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЦЕРКОВНОГО РОЗКОЛУ В МОСКОВСЬКОМУ ЦАРСТВІ В ХVІІ СТОЛІТТІ ...	137
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	144
ЗМІСТ.....	146

Наукове видання

Збірник матеріалів
Другої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”

Випуск 2

Укладачі : Шеретюк В.М., Савчук П.О.

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.
Відповідальний редактор – Кревська Г.А.
Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.
Комп’ютерний макет – Третяк О.Ю.

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів ІІ науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Підписано до друку 10.09.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9. Зам.№ 60 /1.
Наклад 300 прим.

Адреса редакції: кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету